

Persische Abstracts

تاریخچه نابودسازی فضا و هویت در جنات البقیع

آدام بوبک^۱

(صص ۱ تا ۲۳)

تاریخ دریافت: ۲۰۱۸/۰۸/۱۹؛ تاریخ پذیرش: ۲۰۱۸/۰۹/۱۶

چکیده

گورستان جنات البقیع در مدینه از مهمترین مکان‌های مقدس مسلمانان است و در طول تاریخ، همواره رقابت بر سر این مکان، به‌ویژه بین سعودی‌های وهابی از یک سو و مسلمانان شیعه و سنی از سوی دیگر وجود داشته است. در مقاله حاضر، این رفتار، امری مربوط به فضا (Spatial) و اساساً اسلام دینی مرتبط با فضا دانسته شده است. این خوانش از اسلام، ارتباط بین فضا، هویت و حافظه را روشن می‌سازد. با کمک نظریه‌های ژیل دلوز و فلیکس گوتاری، می‌توان سه روند فضاسازی، نابودکردن فضا و فضاسازی جدید را در بقیع بررسی کرد. روند فضاسازی شامل ایجاد و گسترش گورستان، و ساختن و بازسازی حرم‌ها بوده است. نابودکردن فضا (Despatialization) را در تخریب مکرر این زیارتگاه‌ها می‌توان مشاهده کرد. در سال‌های اخیر مقامات سعودی وهابی آشکارا به فضاسازی جدید (Respatialization) در این گورستان پرداخته‌اند. آنان به حذف نشانه‌ها و نمادها برای از بین بردن معنای سنتی این گورستان اکتفا نکرده و معنای جدیدی در بقیع ایجاد کرده‌اند.

کلیدواژه‌ها

جنات البقیع، وهابیت، فضاسازی.

^۱ دانشگاه لایپزیگ، ایمیل: arbobeck@gmail.com

اثبات امر ثابت نشدنی؟ مقایسه برهان وجودی آنسلم و برهان صدیقین در فلسفه اسلامی

مونا جهانگیری^۱

(صص ۲۵ تا ۴۲)

تاریخ دریافت: ۲۰۱۸/۰۶/۰۹؛ تاریخ پذیرش: ۲۰۱۸/۰۹/۰۲

چکیده

واژه صدیقین از کلمه صادق برگرفته شده است. صدیقین کسانی هستند که حقیقت - یعنی فطرت خداجویانه و خداپرستانه خویش - را هیچگاه نمی‌پوشانند. بر اساس این برهان، هستی که غیرقابل انکار است دلیلی بر اثبات خداست. در الهیات مسیحی، قدیس آنسلم اولین فردی بود که خدا را از طریق برهان وجودی اثبات کرد. در برهان وجودی، خداوند از طریق مفهوم خدا اثبات می‌شود و بر اساس آن هر موجودی که در ذهن انسان باشد در خارج از ذهن هم باید وجود داشته باشد، بنابراین خدا در خارج از ذهن، موجود است. در مقاله حاضر برهان صدیقین با برهان وجودی آنسلم مقایسه شده، و شباهت‌ها و تفاوت‌های این دو برهان برشمره شده است.

کلید واژه‌ها

برهان صدیقین، ملاصدرا، واجب الوجود، حقیقت وجود، تشکیک وجود.

^۱ دانشگاه بن، ایمیل: monajahangiri1@googlemail.com

بررسی تطبیقی اسطوره‌های کیهان‌زایی اهل حق و علوی بکتاشیان

فاطمه لاجوردی^۱

(صص ۴۳ تا ۵۶)

تاریخ دریافت: ۲۰۱۸/۰۵/۱۱؛ تاریخ پذیرش: ۲۰۱۸/۰۹/۰۲

چکیده

اسطوره‌های کیهان‌زایی، روایت‌های بنیادی نمادین از آفرینش جهان و همه اجزای آن‌اند که بستر مناسبی را برای باورهای اصلی در ادیان فراهم می‌آورند. این اسطوره‌ها به واسطه بیان نمادین، معرف‌الگوهای بنیادین آیین‌ها و ساختارهای معنایی و ارزشی در هر فرهنگ‌اند. اسطوره‌های کیهان‌زایی به چند گونه اساسی همچون آفرینش به دست خدایی متعالی و قادر، آفرینش توسط والدین یا زوج کیهانی، پیدایش در درون زمین و ... تقسیم می‌شوند. بررسی مضامین اصلی اسطوره‌های کیهان‌زایی اهل حق ایران و علوی بکتاشیان آناتولی نشان می‌دهد که هر دو گروه اساطیر در گونه‌ای مشابه، یعنی آفرینش از اقیانوس/ تخم کیهانی جای دارند. این گونه اسطوره‌ها اغلب با توصیف دریا، اقیانوس یا آشفستگی آغازینی شروع می‌شوند که در درون آن به تدریج و در طی دوره طولانی زمان کیهانی، صدف، تخم، مروارید یا گوهر، یا موجودات دیگری شکل می‌گیرد. اسطوره‌های کیهان‌زایی این دو گروه شباهت‌هایی در جزئیات نیز دارند که می‌توان آنها را با زمینه‌های تاریخی و فرهنگی مشترک ایشان مرتبط دانست. همچنین این اسطوره‌ها در زمینه جایگاه و نقش محمد (ص) و علی (ع) تفاوت‌هایی دارند که برخاسته از میزان تأکید متفاوت بر این دو شخصیت در جهان‌شناسی‌شان است.

کلید واژه‌ها

کیهان‌زایی، اسطوره، اهل حق، بکتاشی علوی، اقیانوس اولیه، تخم کیهانی.

^۱ دانشگاه آزاد اسلامی، ایمیل: flajevardi@srbiau.ac.ir

نقدی بر کتاب شاهنامه حقیقت

سید کسری حیدری^۱

ناصر گذشته^۲

(صص ۵۷ تا ۷۳)

تاریخ دریافت: ۲۰۱۸/۸/۱؛ تاریخ پذیرش: ۲۰۱۸/۸/۲۶

چکیده

در این مقاله کتاب شاهنامه حقیقت نوشته نعمت‌الله جیحون آبادی مکرری نقد شده است. ادعای نویسنده کتاب آن است که باورها و آیین‌های اهل حق (یارسان) را بازگو می‌کند. جیحون آبادی مطالب کتاب را به گونه‌ای عنوان کرده که گویی عقاید رسمی آیین یاری هستند، از این رو آثار او در دهه‌های گذشته مرجع بسیاری از پژوهشگران ایرانی و غیرایرانی بوده‌اند. در پژوهش حاضر، تک‌تک ابیات شاهنامه حقیقت با منابع رسمی آیین یاری (اهل حق) چون دیوان گوره و دفتر نوروز - که مرکزهای آیینی یارسان آنها را تأیید کرده‌اند - مقایسه شده‌اند. بررسی نویسندگان مقاله نشان می‌دهد که شاهنامه حقیقت بازتاب انگاره‌های رسمی یارسان نیست.

کلیدواژه‌ها

اهل حق، یارسان، شاهنامه حقیقت، دیوان گوره.

^۱ دانشگاه تهران

^۲ دانشگاه تهران (نویسنده مسئول، ایمیل: ngozasht@ut.ac.ir)

رویکرد حافظ به مسأله داوری اخلاقی

مسعود فریامنش^۱

(صص ۷۵ تا ۸۶)

تاریخ دریافت: ۲۰۱۸/۷/۲۷؛ تاریخ پذیرش: ۲۰۱۸/۸/۱۴

چکیده

موضوع این مقاله بررسی رویکرد حافظ به داوری اخلاقی است. نخست نشان داده‌ایم که ابیات حافظ مؤید نظریه‌ای در اخلاق هنجاری است که امروزه از آن به نظریه اخلاق فضیلت تعبیر می‌شود و در برابر دو نظریه وظیفه‌گروی اخلاقی و نتیجه‌گروی اخلاقی قرار می‌گیرد. به موجب این نظریه، ظاهر عمل، حکم آن را از لحاظ حسن و قبح تعیین نمی‌کند، و از این رو، در داوری اخلاقی – البته در مقام نظر – بیش از هر چیز بایستی به باطن و منش اخلاقی فاعل نگریست. سپس نشان داده‌ایم که همین رویکرد فضیلت‌گروانه حافظ، داوری اخلاقی را – در مقام عمل – امری ناممکن و یا سخت دشوار جلوه می‌دهد و حافظ را وامی‌دارد که، دست‌کم، به سه دلیل از داوری اخلاقی پرهیز کند: الف) در داوری اخلاقی با خلاء معرفتی مواجهیم؛ ب) اخلاق اساساً برای عمل کردن است نه داوری کردن، و از این رو، اصلاح خود بر اصلاح دیگری تقدم دارد؛ ج) اعمال و احوال انسان تحت سیطره کامل تقدیر، اعم از جبر الهیاتی و جبر روان‌شناختی است.

کلیدواژه‌ها

اخلاق فضیلت، داوری اخلاقی، خلاء معرفتی، اصل انصاف، تقدیرگرایی.

^۱ فرهنگستان زبان و ادب فارسی، ایمیل: faryamanesh.masoud@gmail.com

رویکردی ایران‌شناسانه بر چهار مجله
کاوه، ایرانشهر، نامه فرنگستان و علم و هنر

الهام دولت‌آبادی^۱

طهمورث ساجدی صبا^۲

(صص ۸۷ تا ۱۰۶)

تاریخ دریافت: ۲۰۱۸/۷/۱؛ تاریخ پذیرش: ۲۰۱۸/۹/۳

چکیده

در فاصله سال‌های ۱۹۱۵-۱۹۳۰م جمعی از اندیشمندان و روشنفکران ایرانی که در برلین می‌زیستند، از طریق انتشار چند مجله و روزنامه اندیشه‌ها و موضوعاتی را مطرح کردند که از دیدگاه ایران‌شناسانه (زبان، مذهب و فرهنگ ایرانی) دارای اهمیت است. در میان ایرانیان مقیم برلین، چهره‌های شاخصی همچون سید حسن تقی‌زاده، میرزا محمدخان قزوینی، حسین کاظم‌زاده ایرانشهر و محمدعلی جمالزاده مجلات کاوه و ایرانشهر را در چاپخانه کاویانی منتشر ساختند. مجله دیگری که در این مقاله تحلیل شده است، نامه فرنگستان نام دارد که به نسل دوم برلنی‌ها تعلق داشت. علم و هنر به صاحب‌امتیازی مهندس ابوالقاسم وثوق چهارمین مجله‌ای است که در این مقاله با نگاهی ایران‌شناسانه با تکیه بر فرهنگ، تاریخ، زبان‌شناسی و مذهب ایرانی بررسی شده است.

کلیدواژه‌ها

ایران‌شناسی، کاوه، ایرانشهر، نامه فرنگستان، علم و هنر.

^۱ فرهنگستان زبان و ادب فارسی، ایمیل: elham.dolatabadi@yahoo.com

^۲ دانشگاه تهران